

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 50 Volume: 10 Issue: 50

Haziran 2017 June 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TBMM'DE PROPAGANDA, PROPAGANDAYA YÖNELİK DÜŞÜNCE VE BEKLENTİLER (1920-1923)
PROPAGANDA AND PROPAGANDA-RELATED THOUGHTS AND EXPECTATIONS IN THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY (1920-1923)

Yaşar ÖZÜÇETİN*

Mahmut BOLAT**

Öz

TBMM, çıkardığı kanunlarla milletin yüksek çıkarları aleyhine yapılan haksız eylemleri bertaraf etme yolunu esas almış, politikanın askerî eylemi yönetmesi ile savaşın psikolojik bir hâl alması neticesi, bu yollar içerisinde propaganda da önemli bir yer tutmuştur.

Celse zabıtlarında; "...Memleketimiz baştanbasa bir casus şebekesi arasında kalmıştır. Düşman her nereye girmiş ve her nerede de ufak bir muvaffakiyet elde etmiş ise mutlaka yapmış olduğu hainane iblisane, kâfirane propagandasına medyundur" şeklindeki ifadelerle, düşmanın kendilerine karşı yönelttiği silahlardan biri, belki de en önemlisinin propaganda olduğu beyan edilmiş ve propagandanın gücü ve tesiri ifade edilmiştir.

Araştırmada, TBMM zabıt cerideleri, meclis faaliyetlerinin yürütülmesi sırasındaki bütün konuşma ve davranışları ihtiva etmesi, zamanın politik şartları hakkında bilgiler vermesi nedeniyle esas alınmış, telif ve tetkik eserlerden de istifade edilmiştir.

Bu incelemenin amacı, propaganda kavramı bağlamında TBMM'nin üyeleri tarafından ortaya konulan yaklaşımları tahlil edip, TBMM'nin Milli Mücadele'nin başarı ile neticelendirilmesinin bir nebze stratejisini belirlemeye yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Türkiye Büyük Millet Meclisi, TBMM Zabıt Ceridesinde Propaganda, TBMM Zabıt Ceridesinde Kamuoyu.

Abstract

With the laws it introduced, the Grand National Assembly of Turkey (TGNA) basically aimed to eliminate the unjust actions against the national interests. Propaganda was among the ways to reach this aim, as the politics steered the military action and the war had a psychological dimension.

The records of hearings include such statements as "our country is caught in a network of espionage in its entirety. The enemy owes all of its permeation and achievement to its perfidious, mephistophelian, and faithless propaganda", which indicates that one of the most efficient weapons of hostile powers then was propaganda.

This study is based on the records of TGNA hearings, as they include all speeches and behaviours during the activities of the assembly and they provide information about the political circumstances of that time. We have made use of literary works and researches as well.

The study aims to analyse the approaches of the TGNA members with respect to the concept of propaganda and to figure out how the national independence struggle ended successfully.

Keywords: National Struggle, Grand National Assembly of Turkey, Propaganda in the Records of TGNA Hearings, Public Opinion in the Records of TGNA Hearings

Giriş

Propaganda, ideoloji, düşünce, inanç ve benzeri fikirleri tanıtmak, benimsetmek veya başkalarını kazanmak amacıyla iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen bir faaliyet olup (Bektaş, 2002: 59; Tarhan, 2003: 21; Karataş, 2008: 1), Milli Mücadele içerisinde aleyhte yapılan propaganda ve psikolojik savaşla güvenli olmayan bir ülke, anlamı kalmayan bir mücadele işlenmiştir (Kesimli, 1961: 11; Şahin, 2003: 1; Avşar, 2010: IX, 5).

Mondros Mütarekesi sonrası İtilaf devletleri tarafından işgal ve istilâ edilen Anadolu'nun önemli bir kısmında herhangi bir direnişle karşılaşmamak için yıldırma, korkutma, sindirmeye dayalı istihbarat ve propaganda faaliyeti başlatılmış, ayrıca, halkın sahip olduğu değerlerden yararlanabilmek için de farklı unsurlar devreye sokulmuştur.

* Prof. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, yozucetin@ahievran.edu.tr

** Yrd. Doç., Dr. Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, mbolat@ahievran.edu.tr

1. İçinde Bulunulan Ümitsiz Ortamdan Anlamli Bir Mücadeleye

Birinci Dünya Savaşı sonrası Türk halkı, birçok açıdan çöküntü içine düşmüş, bu durum onu gelecek endişesine yöneltmiş, hatta bir başka devletin kendilerini kurtaracağına olan inanç bağlamında muhtelif derneklerin kurulduğu görülmüştür. Saray ve İstanbul hükümetleri devletin kurtuluşunu bir büyük devletin, İngiltere'nin himayesi altına girmekte görmüşler, İngiliz mandası, yapılan propagandalarla ele alınmıştır.

İstanbul Hükümeti'nin, Sarayın ve İtilaf devletlerinin tutumuna karşılık Anadolu halkı, ülkesini ve namusunu muhafaza etmek amacıyla ülkenin muhtelif yerlerinde "Kuvâ-yı Milliye" adı altında askerî ve silahlı direniş teşkilâtları oluşturmuş, tertip edilen protestolar, mitingler ve kongrelerle, gerçekleşen haksız işgaller halka ve dünya kamuoyuna anlatılmaya gayret edilmiştir (Kısıklı, 1987: 174; Tevetoğlu, 1991: IX; Şahingöz, 2002: 726-728).

Sivas Kongresi ile "Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" tüm yurdu kapsayacak hâle getirilerek "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti" adını almış, bu gelişmeyle yerel teşkilâtlar birleşmiş (Kansu, 1997: 251; Selek, 2000: 298-299), Heyet-i Temsiliye ülkenin geleceğinin tespit edilmesinde birinci derecede söz sahibi bir kurul halini almış, şekli ve mahiyeti itibarıyla de millî bir meclis işlevini görmüştür (Akbulut, 2002: 130; Giritli, 2002: 27; Tanfer, 2002: 81).

23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla, Saray, İstanbul Hükümeti ve İtilaf devletleri Ankara Hükümeti'ne karşı halkı isyana teşvik için yoğun bir propaganda faaliyeti içerisine girişmiştir. TBMM, sözü edilen bu propaganda faaliyetlerini etkisiz kılmak ve halkın TBMM etrafında toplanmasını sağlamak için karşı bir propaganda içinde olmuş (Aydın, 2008: 297-301; Gündoğdu, 2008: 97-301), saltanat ve hilafet makamına sadık kalınacağı, padişah ve halifenin esaretten kurtarılacağı, TBMM'yi oluşturan bütün üyelerin padişaha bağlı oldukları beyan edilmiştir (Özcan, 2008: 517-525).

6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı faaliyete geçirilmiş ((Şahin, 2003: 132; Küçüköğlü, 2006: 136; Yurtsever, 2008: 86; Avşar, 2010: 22), "İrade-i Milliye" ve "Hâkimiyeti Milliye" adlı gazeteler çıkarılmış, İstanbul Hükümeti tarafından yayımlanan fetvalar, Millî Mücadele'yi meşru gören müderris ve din adamlarının karşı fetvaları neticesinde atıl kalmış (Abaloğlu, 1955: 39; Sarıkoyuncu, 2002:184; Çolak, 2008: 10-11; TBMM G.Z.C. C.2, D.1, İ.134: 546; Şahin, 2010, 238-239), meclis üyelerinden oluşan heyetler, askerinin moralini yükseltmek ve mevcut durumu yerinde tetkik etmek için cepheye gönderilmiş (Şahin, 2003: 163; TBMM Z.C., C.11, D.1, İ.59, 1958: 400-402), ülkede fitne ve fesat çıkarıcı propagandalara yönelik "Encümeni İrşadiye" adıyla bir kurul oluşturulmuştur (TBMM Z.C. C.1, D.1, İ.5, 1959: 94-96).

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 9 Mayıs 1920'de İslâm Âlemine hitaben bir beyanname yayınlamış beyanname; amaç ve ülkenin içinde bulunduğu durumu dile getirilmiş, padişah ve halifeye bağlılık üzerinde durularak İslâm dünyasının bilgilendirilmesi arzu edilmiştir. Aynı gün Şerîye Encümeni tarafından İslâm Âlemi'ne bir beyanname hazırlanmış, beyanname; İngilizlerin Müslümanları birbirlerine boğazlatmak istedikleri, denilenlere inanılmaması gerektiği belirtilmiştir.

Meclisin üyeleri tarafından gerçekleştirilecek propagandalar; halkın memnun olmadığı unsurların giderilmesi, meclisin amaçlarının idarî birimlere ulaştırılması ve Müdafaa-i Hukuk teşkilâtları ve din adamları aracılığıyla halka anlatılması şeklinde tespit edilmiştir (TBMM G.Z.C. C.2, D.1, İ.134: 546).

Basında, mevcut durum ve İngilizlerin tutumu hakkında bilgiler verilmiş, TBMM'de alınan kararlar, yayımlanan bildirilerin suretleri, mitingler ve protesto telgrafları yayınlanmıştır. Avrupa'da kamuoyu oluşturmak adına yabancı basında Türkiye ve Millî Mücadele ile ilgili yazılar yayınlanması da ihmal edilmemiştir.

2. TBMM Üyelerinin Gözüyle Propaganda

Propaganda, uygulanan plânlı etkileme, yönlendirme ve yönetme faaliyetinin bir unsurudur. "Topyekün savaş" kavramının ortaya koyduğu tavır ve davranışlar neticesinde hedef kitleler, tespit edilmiş olan hedefler istikametinde yönlendirilip amaç ve menfaatlere ulaşılabilir (Özsoy, 1998: 3; Özgişi, 2013: 295; Eren-Gözaydın, 1988: 1201).

Propagandada bireyler arasındaki ortak noktalar bulunarak, kitleler aktif hâle getirilip, mevcut güç dengeleri değiştirilip, birey ya da grubun mevcut düşünce ve eylemlerini plânlı bir şekilde yönlendirmek oldukça önemlidir (Özgişi, 2013: 295; Domenach, 2003: 18).

Yukarıda da bahsedildiği gibi farklı unsurlar da devreye sokularak İtilaf devletleri, amaçlarına ulaşma gayreti içinde olmuşlar, bu bağlamda TBMM, İstanbul Meclisi'nden katılabileceklerin de dâhil edildiği (Kılıç Ali, 1955: 67; Bıyıköğlü, 1960: 637; Velidedeoğlu, 1990: 62-69; Turan, 1992: 122; Çoker, 1994: 4; Selek, 2002: 689-690; Aydın, 2002: 58-59; Kongar 2008: 259), ilk isim olarak "Meclis-i Kebir-i Millî" adını kendisine yakıştıran ve bu ruhu taşıyan, oldukça zor şartlarda ancak, demokratik yapılan bir seçim neticesinde tesis edilmiştir. TBMM'de, halkın hemen hemen her kesimi ve katmanından üye mevcut olmuş, çarıklı köylüsü, sarıklı hocası, kalpaklı ve Avrupaî kılıklı aydını ile tam bir kucaklaşma ve kaynaşma görülmüştür. Bu meclisin üyeleri, kendi görüşlerini "istiklâlî tam ve istihlâs-ı vatan" için özgür olarak dile

getirmişlerdir (Bıyıklıoğlu, 1960: 649; Demirel, 2007: 151). TBMM üyeleri, propagandanın öneminin bilinci içerisinde ülkenin içinde bulunduğu, milletin karşı karşıya kaldığı varlık-yokluk mücadelesinde (Özkaya, 1990: 151,152) belirlenen düşünce ve amaç etrafında tutum ve davranışlar güdülemek ve yönlendirmek çabası içinde olmuştur.

Mustafa Necati Bey (Saruhan) tarafından 16 Mayıs 1336 (1920)'da verilen ve 19 Mayıs 1336 (1920) Çarşamba günü de okunan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi Teşkiline Dair Teklif'te; millete ait hakların ve tarihin savunulması hususunda girilen mücadelenin büyüklük ve yüceliğini takdir etmeyecek bir İslâm ve Türk'ün göz önüne getirilemeyeceği ancak, bazı bozucu aşağılık kimselerin en sadık ve sözünde duran köylü kitesinin Kuva-yı Milliye aleyhine ayaklanmasına ve bir çok kanlı olayların meydana gelmesine sebep oldukları belirtilmiş, istihbarat ve doğru yolu göstermenin önemi şu şekilde beyan edilmiştir; "...Şimdiye kadar olan tecrübe neticesi olarak arz ederim ki; kalblerin fethi için silâhtan evvel söz lâzımdır. İstihbarat ve irşadat Kuva-yı Milliyemizin esası, temelidir. Teşkilâtı umumiyemizin hüsnüsüretle cereyanı, halkın Kuva-yı Milliye'ye olan merbutiyetiyle kaimdir. ...Yunan Hükümetinin bugünkü irşadat ve istihbarat teşkilâtı da bizim için bir taziyaneyi teşvik olmalıdır".

Başarının istihbarat ve irşad faaliyetlerine bağlı olduğu üzerinde duran Mustafa Necati Bey (Saruhan), yapılması gerekenleri de şu şekilde sıralamıştır;

Bir irşadât ve istihbarat vekâleti veya genel müdürlüğü vasıtasıyla teşkilatlanma ve gerekli gelişmelerin bir şahıs idaresinde yürütülmesi.

İl halkının durumuna göre propaganda programları tertip edilmesi, uygulamanın sağlanması ve koordineli yürütülmesi.

Kuvâ-yı Milliye gazetelerinin bir program dahilinde hazırlanması, tebliği ve bölgelere dağıtılması.

Adı geçen vekâlete (veya genel müdürlüğe) önemli bütçe tahsis edilmesi.

İrşad Encümeni'nin adı geçen genel müdürlüğü denetim altında bulundurması, konunun Millet Meclisi'nde görüşülmesinin sağlanması ve gerekli teşkilâtın kurulması (TBMM Z.C.,C.1, D.1, İ.18, 1959: 354-355; TBMM Z. C., C.2, D.1, İ.25, 1981: 125-139).

7 Haziran 1920'de Millî Mücadele'nin zaferle neticelenmesi, önemi ihmal edilemeyecek olan halkın azim ve iradesinin yeniden elde edilmesine yönelik Dâhiliye Vekâletine bağlı Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü'nün kurulması kabul edilmiştir (Kumkale, 2007: 190-191).

Hüseyin Bey (Elâziz) tarafından 3 Temmuz 1336 (1920) Cumartesi günü, Zabıt Ceridelerinin Teksiriyle Satılmasına Dair Takriri (TBMM Z.C., C.2, D.1, İ.26, 1981: 159) Kâtip Haydar Bey tarafından okunmuş, bu bağlamda Mehmet Şükrü Bey (Karahisarısahip) tarafından Anadolu'nun tamamının dikkatlerinin Ankara'ya yönelik olmasına rağmen Ankara'da olup biten hakkında bilgi sahibi olamadıkları, alınan mektuplarda zabıtlardan bir tane olsun livalarına gönderilmesini talep ettikleri dile getirilmiştir. Bu konuda hiçbir mazerete sığınılmaması gerektiği üzerinde durularak söylenenler şunlar olmuştur; "...Mademki biz bu milletin umuruna vaziyet olarak mukadderatını elimize aldık ve bunlar bize her türlü fedakârlığı vadediyorlar. Bunun için ne lazımgelirse yapmalıyız. On beş yirmi bin lira bir millet için hiçbir şey değildir. On beş yirmi bin lira feda edilerek hem zabıtlar fazla fazla çıkar ve hem de yevmi bir gazete çıkar ve herkes te bundan müstefit olur ve burada ne oluyor anlayabilir. Biz de haricteki müntehiplerimizin müvekkillerimizin reylerini, fikirlerini anlayabiliriz. Bize mektup yazarlar, memleketin ihtiyaçlarını bildirirler. Fakat şimdi bütün milletin sadası her şeyi hep bu kubbenin altında kalıyor. Şu duvarlardan harice çıkamıyor. Hatta burada Ankara'da bulunanlar bile bir zabıt bulup okumak imkânını bulamıyorlar. Yalnız azalara birer tane veriyorlar. Bu olmaz. Bunun hakkında bendenizin fikrim; bir tahsisat kabul edelim, kâğıt tedarik edilsin, zabıtlar basılsın, bu temin edilsin, yoksa bu doğru değildir" (TBMM Z.C., C.2, D.1, İ.26, 1981: 159-160).

3 Temmuz 1336 (1920) Cumartesi günü, Vaziyeti Askeriye, Siyasiye Ve Dahiliye Hakkında İstizah Takriri münasebetiyle Şükrü Bey (Karahisarı Sahip) tarafından; "...Tabiidir ki memleketin her tarafında bulunan insanlar, an'anatı milliye ve diniyesi itibariyle makâmı hilâfet ve saltanata merbuturlar. Bu, an'anevi, dinî ve millî bir merbutiyettir. Biz propagandanın kıymetini takdir edemiyoruz. Biz propaganda yapamadığımızdan onların propagandası daha müessir oluyor" (TBMM G. Z. C., C.1, D.1, İ.26: 67) denilmiş, içinde bulunulan durum ortaya konulmuştur.

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi Teşkili Hakkında İrşad Encümeni Lâyihası Esbabı Mucibe Mazbatasında; ülkenin uğradığı felâketlerin en etkili sebeplerinden birinin iç ve dış kamuoyunun milletin yüksek menfaatlerine uygun bir cereyan ile sevk ve idare edilmesinde gösterilen ihmal olduğu, silah kadar etkili olan siyaset ve fikir teşkilâtının öteden beri ihmal edilmesinin pek çok fenalıklara sebep olduğu, Avrupa'nın en küçük bir devleti dahi bu yolda bir teşkilâta sahip olup, Bulgaristan ve Yunanistan'ın siyasî başarılarının arkasında bu teşkilâta verdikleri önemin yattığı açıklanmış (TBMM Z. C., C.2, D.1, İ.25, 1981: 125) bu lâyihanın esaslı bir teşkilât vücuda getirilmesi, fikir kuvvetinin üstün geldiği, içinde bulunulan zamanda millî siyasetin harice karşı savunulmasında ve dahilde her tarafa yaymak gibi amaçları temin için icra heyeti ile hazırlandığı üzerinde durulmuş ve ifade edilenler şunlar olmuştur;

"Lâyiha ile tesisi lüzumu arz edilen matbuat ve istihbarat müdüriyeti umumiyesinin gayesi iki büyük hedefe müteveccih olmak lâzım gelir. Biri harice karşı milletin amal ve metalibini tanıtmaya ve davamızın meşruiyetini ispata çalışmak, diğeri de dahilde milletin efkârını aynı noktada tevhid etmek üzere her vasıttan istifade ederek mütemadiyen tenvir ve irşad ile meşgul olmak. ...Müdüriyeti umumiyenin programı; bir taraftan Avrupa matbuatı arasında millî ve meşru hukukumuzu müdafaya matuf neşriyatta bulunmak ve cihan matbuatını daima tetkik ve takip ile dünya cereyanlarını anlamaya çalışmak, diğeri taraftan da dahilde zamanın emrettiği fikri ve ruhî vahdeti temin için her vasıttan istifade suretiyle neşriyat ve irşadatta bulunmak olmalıdır. Anadolu'nun muhtelif noktalarında gazeteler neşrettirmek ve bunların şeklen mükemmel ve manen de mütemadi bir dikkat altında bulunmalarını temin eylemek, halihazırda Türk ve İslâm âlemini alâkadar eden meselelere dair herkes tarafından kolayca anlaşılabilir tarzda risaleler yazdırarak neşretmek, her tarafta muhabirler tedarik etmek, hususî muhabirler dolaştırmak, irşat heyetleri izam eylemek ve mekteplerden, muallimlerden bu iş için istifade çarelerini aramak gibi hususat bu meyanda dahil olduğu gibi müdüriyet alelâmum matbuat umuruna da mercii resmi teşkil eylemelidir" (TBMM Z. C., C.2, D.1, İ.25, 1981: 126).

Mustafa Necati Bey (Saruhan) tarafından ülkenin İstanbul'dan ve Avrupa'dan yönlendirilen muhtelif cereyanlara sahne olduğu, onlara karşı kendilerini savunma vaziyeti almaya mecbur oldukları, bu vaziyetin ancak propaganda oluşturulması ile temin edilebileceği, Yunanlıların muharebeye girmezden önce propagandaya başladıkları en büyük başarıyı propagandalar sayesinde elde ettikleri, kendilerinin de cephelerde karşı kuvvetlerle propaganda yapıp onların fikirlerini ve kanaatlerini değiştirmeye çalışmaları gerektiği ve başarıya götürenin propaganda olacağı bildirilmiş ve şunlar dile getirilmiştir; "...Avrupa'nın fikrini anlamak ve onlara karşı lazım gelen efkârı hazırlamak her halde şarttır ve cephelerdeki kuvvet kadar propagandalar da mühim bir kuvvettir. Biz henüz dahilde bile kendi vaziyetimizi, vaziyeti siyasiyemizi anlatamadık. Köyler, hatta kazalar ve vilayetler kuvayı milliyeye teşkilâtının esasından bugün bile bihaberdirler. Öyle zannedirim ki bugün cephelerde kuvvetlerin nasıl vücuda getirildiğini, nasıl çatıştığını bile bilmiyorlar. Bunları anlatmak, bunları bildirmek her halde kuvvetlerimizi tazif etmek demektir" (TBMM Z. C., C.2, D.1, İ.25, 1981: 128).

Osman Bey (Lazistan) tarafından; "...Bugün Avrupa yirminci asrı yaşadığı halde memleketimiz on ikinci asrı yaşıyor. Sebebi ise bu kanunların, memleketimizin ruhiyle, kabiliyeti hakikiyeti milliyesiyle hiçbir vakitte mütenasip ve kabili telif olmadığıdır" (TBMM Z. C., C.2, D.1, İ.25, 1981: 129) denilerek, ülkede bir ilerlemenin temin edilemediği, Anadolu'nun hayatında bir düzgün gidişin olmadığı ifade edilmiştir.

İrşad Encümeni Reisi Yunus Nadi Bey (İzmir) tarafından lehte propaganda yapılması gereği; "...şimdiye kadar Avrupa'ya karşı yapılmakta olan aleyhimizdeki propagandalara karşı lehimizde propaganda yapmak lâzımdır" (TBMM Z. C., C.2, D.1, İ.25, 1981: 130) şeklinde ortaya konulmuştur.

21 Ağustos 1920 (1336) Cumartesi günü, Hukuku Esasiye ve Tahsisat Hakkında Hukuku Esasiye Encümeninin Teklifi Kanunisi ve Mazbatası münasebetiyle Halil İbrahim Bey (Antalya) tarafından propagandanın gücüne vurgu yapılmış, propagandanın resmî olmayan bir şekilde ele alınmasına dikkat çekilmiş ve şunlar söylenmiştir; "...buraya salâhiyeti feokâlâde ile geldik ve ferdan ferda hiçbirimizden bu salâhiyeti feokâlâdeyi nezedecek bir kuvvet yoktur. ... bu memlekette en ziyade hükmünü, tesirini icra ettiren bir şey varsa propagandadır. Meclis elli azaya kadar insin, lâkin resmî bir surette değil, resmî bir surette olursa, biliyoruz, aleyhtarlarımız pek çok, haricî, dahilî, bu gayri kabili inkârdır. Nerede olursa olsun, hatta dost görünen birçok kimseler düşmanımızdır" (TBMM Z. C., C.3, D.1, İ.54, 1981: 373).

Mustafa Necati Bey (Saruhan) tarafından; "...Ortada bir yangın var, büyük bir yangın var. Yanıyor diye bağıyoruz. Her taraftan koşuyorlar biz oturuyoruz. Eğer yangın yandığını görürsek hepimiz müştereken koşar, yandığını anlatırsak halktaki heyecan daha fazla artar, halk, daha fazla memlekete müfit bir unsur haline ifrağ edilir. Şimdiye kadar cephelere giden efradın firarının en büyük saiki, kendilerinin ne maksatla harp ettiğini anlayamamasıdır. Onun içinse galeyandan istifade ederek, Büyük Millet Meclisinin bu varlıkla, bu hareketle alâkadar olduğunu anlatmak için hiç olmazsa beş altı zatın cepheye gitmesi lazımdır" (TBMM Z. C., C.4, D.1, İ.72, 1981: 329) denilerek, millî varlığa, İslâm Âleminin mevcudiyetine ilişkin olan bir hareketin teşvik edilmesinin kendilerinin önemli vazifelerinden biri olduğu üzerinde durulmuştur.

Hamdullah Suphi Bey (Antalya) tarafından; "...Biz iki şıktan birini kabul etmeye mecburuz. Ya memleket esareti kabul etmiştir, haindir, alçaktır, korkaktır, namus ve şereften kendisinde bir zerre katmamıştır, düşmanları bekliyor, esaret boynunu uzatmıştır veyahut zavallı memleket nasıl bir mevkide olduğunu bilmiyor, kâfi derecede haberdar edilmemiştir, kendisine yetmiş cihetten ölümler hazırlamışlardır, mutlak bir mevte doğru sürükleniyor, bunu anlamamıştır. Birincisini kabul etmek bizim için mümkün değildir. Mensup olduğumuz milletin tarihi, içinde yaşadığımız günlerde taraf, taraf tecelli eden hakikatler ve hareketler bize gösteriyor ki; mensup olduğumuz eski ve şerefli millet esareti kabul edemez ve isteyemez. O halde ikinci şık kalıyor: Anlamamıştır, kâfi derecede ikna edilememiştir, telkin edilememiştir" denilerek, ülkenin, içinde bulunduğu durumda ölüme doğru sürüklendiğinin farkında olunmadığı ve milletin yeteri kadar inandırılmadığı dile getirilmiştir. Gene Hamdullah Suphi Bey (Antalya) tarafından propaganda ile ilgili eksiklikler şu şekilde belirtilmiştir; "...Bugün biz bir sulh muahedesi karşındayız. ...Bu sulh muahedesini, İstanbul'da kendilerine Hükümet ricali denilen kimseler ayağa kalkmışlar ve onu, yani esareti ayakta selamlamalarıdır. Acaba biz bunu alıp da madde, madde teşrih ederek göstermiş olsaydık, herhangi bir noktai nazardan mütalaa edersek, hangi köşesine tevciye dikkat edersek

edelim, memlekete nasıl bir ölüm hazırlanmıştır, anlatamaz mıydık? Değil İngilizlere esir olmak, efendiler Ermeninin, Rumun esiri olacağız. Bu toprağın içinde bugünden o bir güne köleler olarak kalacağız. Bunu ahaliye anlattık mı, söyledik mi? Bugün Millet Meclisi daha sulh muahedelerini kendisi okumamıştır. ...yapılacak şeyler pek çoktur..." (TBMM Z.C., C.4, D.1, İ.72, 1981: 332). Ayrıca, Hamdullah Suphi Bey (Antalya) tarafından Avrupa'ya propaganda amacıyla giden şahısların olduğu, bu işi kendilerinin ifâ ettikleri, onlara bir miktar yardım göndermek gerektiği, fikirlerin devamlı yayınlanmasının aleyhte olan iddiaların tekzip edilmesinin imkân dâhilinde olduğu bildirilmiştir (TBMM Z.C., C.4, D.1, İ.72, 1981: 335).

Dr. Tevfik Rüştü Bey (Menteşe) tarafından XX. asırda yayının silâhtan sonra adeta en büyük başarı silahı olduğu üzerinde durulmuş (TBMM Z. C.,C.4, D.1, İ.72, 1981: 334), 26 Eylül 1920 (1336) Pazar günü, Antalya Mebusu Rasih Efendi ile Arkadaşlarının, İstiklâl Mahkemeleri Kanununa Bir Madde İlâvesine Dair Teklifi Kanunisi münasebetiyle Refik Bey (Konya) tarafından milleti, içinde yaşadığı tehlikeli durumdan kurtarıp, istiklâli temin etmek, vatani ve halifeyi kurtarmak kararıyla toplandıkları, bunun için yapılması gerekeni yapmakta tereddüt etmeyecekleri ifade edilmiş ve propagandanın düşman tarafından muhtelif şekillerde kullanılan en önemli silahlardan biri olduğu şöyle açıklanmıştır; "...düşmanın bize karşı tevcih ettiği müteaddit silahlardan biri ve belkide en mühimi propagandadır. Memleketimiz baştan başa bir casus şebekesi arasında kalmıştır. Düşman her nereye girmiş ve her nerede de ufak bir muvaffakiyet elde etmiş ise mutlaka yapmış olduğu hainane iblisane, kâfirane propagandasına medyundur" (TBMM Z. C., C.4, D.1, İ.73, 1981: 363).

9 Kasım 1920 (1336) Salı günü, Karesi Mebusu Vehbi Bey'in, Yunan İstilâsına Mâruz Kalan Mahallerde İka Edilen Fecayii Tahkik Edilmesine ve Resimlerinin Aldırılmasına Dair Beyanatı ve Bu Bapta Cereyan Eden Müzakere münasebetiyle Vehbi Bey (Karesi) tarafından, Türklerin ve bütün müslümanların, düşmanların yaptıkları muhtelif propagandalar ile sanki bir vahşet temsili olarak anlaşıldığı, bunda çok ustaca çalışıp başarılı oldukları, ancak kendilerinin sadece hariçte değil dahilde de bu konuda başarılı çalışmadıkları kanaatinde olduğu söylenmiş, yapılması gerekenlere yönelik üzerinde durulması gerekenlerin şunlar olduğu belirtilmiştir; "...Fransızların Antepte yaptıkları fecayi ve mezalimin dinlenmesine bile insanın âsabi tahammül edemiyor. Fakat maalesef bunlar oldukları yerde, sesi çıkmaz bir vaziyette, bir mazlum vaziyetinde kalıyorlar, bunlar oldukları yerlerde sönüp kalıyor. Bunların nesir ve ilâni matbuata düşecek bir vazifedir. Fakat matbuattan ziyade bizim hepimizin, bilhassa Hükümetin ve alâkadar olan dairelerin uhdesine düşen büyük bir vazife vardır. O da âsari zulüm vâki olan her yerde, âsari cürüm zail olmaksızın sinemalarını; yani hakiki sinemaları almaktır ve öyle zahiri sinemalar değil bilâkis, hakiki sinemalarını almaktır. ...hatta fotoğrafları alınmalı, hiç olmazsa harice gönderemezsek bile, dahildeki ifsadatın önünü atmak için ve belki de birçok avamîl ve müesseratın tahtında az çok uyumuş olan menatiki da uyandırmak için o menatika göndermeli. Bunları oralara gönderip göstermeli" (TBMM Z. C. C.5, D.1, İ.96, 1981: 315- 316). Aynı bağlamda İktisat Vekili Mahmut Celâl Bey (Saruhan) tarafından da Avrupa'ya yönelik bir şefkatin çekici geleceğine inanmanın anlamsız olduğu; "...Yunanlılar; efendiler, bir kelime ile, bütün insanîyetin, bütün beşerîyetin beliyesidir. Allah onları kahhar ismiyle kahretsin. ...Fakat bu mezalim, buyurdukları veçhile tesbit edilsin ve sinemalara alınsın ve teşhir edilsin. Eğer bununla Avrupa'nın müslüman âlemine karşı merhametini veyahut ittifakını davet emelini besliyorsak çok yanılıyoruz. Siyaset demek, zulüm ve şenaat demektir. Siyaset demek; zulüm ve teaddi demektir. Bugün asıl emperyalist hükümetlerin siyasetlerine karşı bizim böyle masumane ve merhameti calip göstereceğimiz manzaraların bir faydası yoktur. ...bunu İzmir'deki mesele tamamen meydana çıkarmıştır. Heyeti muhteremenizin malûmudur ki, bu Yunan mezaliminin fecayii hakkında Avrupa'ya birçok akisler vâsil oldu ve oradaki sulh komisyonu âlisinin kararıyla, sırf o komisyonu âliyi temsil eden, beynelmilel bir heyet geldi, içlerinde Amerika'nın dahi mümessili bulunuyordu. Onlar geldiler, gördüler ve dediler ki: Burada Yunaniler bir ehli salıp muharebesi yapmışlardır" (TBMM Z. C, C.5, D.1, İ.96, 1981: 316) şeklinde beyan edilmiştir.

19 Eylül 1337 (1921) Pazartesi günü, Karesi Mebusu Vehbi Bey'in, Reis ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin beyanatının aslı ile beraber Fransızca tercümesinin derhal bastırılarak bütün dünyaya neşir ve ilân ettirilmesine dair tavrı kabul edilmiştir (TBMM Z. C., C.12, D.1, İ.79, 1959: 262).

20 Aralık 1337 (1921) Salı günü, Beynelmîlel Salibiahmer Murahhası Mösyö Seri'nin Anadolu'da Yunan Mezalimine Dair Neşredilen Raporunun Muhtelif Lisanlara Tercüme Edilerek Neşri Hakkında Temenni Takririnde Rasih Efendi (Antalya) tarafından; "...Anadolu'da Yunan mezalimini tetkika memur müttefikin komisyonuna Beynelmîlel Salibiahmer namına murahhas olarak dâhil olan Mösyö Şeri'nin 12 Mayıs 1337/1921 tarihli raporu beynelmîlel Salibiahmer mecmuasında neşrolunarak bu rapor Yunan asker ve zâbitanın ve memurini ruhaniyesinin iştirakiyle mezalim icra edildiğini nâtik ve müspist bulunduğundan Lozan'da Türk Kongresi kalemi tarafından risale şeklinde Fransızca olarak tabî ve tevzi edilmiştir" (TBMM Z.C., C.15, D.1, İ.131, 1958: 162-163) denilerek, Kızılhaç mecmuasında yayınlanan adı geçen raporun Yunan asker ve subaylarının sahip oldukları ruhla eziyet ve işkenceler gerçekleştirdiği ortaya konulduğundan Fransızcası mevcut olan bu kitapçığın Türk ve Fars dillerine de tercüme edilerek ülkeye ve diğer Müslümanlara ulaştırılmasının fayda temin edeceğine dikkat çekilmiştir.

29 Aralık 1337 (1921) Perşembe günü, İzmit Mebusu Sırrı Beyin, Anadolu İçin Yapılan Rum - Pontus Propagandası Hakkında Sual Takririne yönelik Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey (İstanbul) cevabında Pontus

isyanına ve alınan tedbirlere değinmişti. Bu bağlamda Sırrı Bey (İzmit) tarafından; "...Gazetelerimiz susuyor, Avrupa'daki adamlarımız susuyor, Hükümetimiz susuyor. Gönül arzu ederdi ki, bu fecayi şimdye kadar kitap şeklinde neşredilsin, tedvin edilsin, tesiri olsun, olmasın, Avrupa'ya neşredilsin. Fakat bunlara tevessül etmedik, bütün inşaaata karşı sükût ettik, sükûtumuzu itiraf mahiyetinde telâkki ediyorlar. İşte vaziyetimizde itirafı cürmolmamak için biz bunu müdafaa etmeliydik ve Avrupa matbuatında hakayikın neşrine çalışmalıydık. Binaenaleyh Hükümete rica ediyorum. Nasıl bu hakayikı toplamak için ibrazı himmet etmişlerse aynı vaziyette bu hakayikın Avrupa'ya neşrine çalışsınlar, ancak o vakit ifayı vazife etmiş olurlar" (TBMM Z.C., C.15, D.1, İ.136, 1958:242) şeklindeki sözlerle, yapılması gerekenin etkisi olup olmamasına bakılmaksızın gerçekleştirilen musibet ve belâların Avrupa'da bir kitap şeklinde yayınlanması olduğu, daha sonra barış masasına oturulduğu vakit bu ve benzeri yayınların oldukça işe yarayacağına vurgu yapılmıştır. Ayrıca, Sırrı Bey (İzmit) tarafından sadece askerî mücadele ile yetinilmemesi, fedakârlığın aynı zamanda yayın ile de yapılması gerektiği belirtilmiş dile getirilenler şunlar olmuştur; "...Muhterem gazetecilerimizden Ahmed Emin Bey bir makalesinde diyor ki *harb yalnız muharebe; meydanında kazanılmaz, matbuat âleminde de kazanılmalıdır. Ümidvarım ki onun bu sözünü, benim gibi, erkânı hükümetimiz de okumuşlar ve müstefid olmuşlardır. Çünkü istifade edilmeyecek bir hakikat değildir. Yalnız harb ile iktifa edilmemelidir. Muharebe sahasında yaptığımız fedakârlığın aynı zamanda matbuat sahasında da yapılması lâzım gelir. İşte bu Yunan fecayiinin sureti ikamı Avrupa'ya bildirmeli ve o sahada da alışmak lâzımdır*" (TBMM Z. C.,C.15, D.1, İ.136, 1958: 242).

1 Mart 1338 (1922) Çarşamba günü, Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Bey'le Arkadaşlarının ve Gaziantep Mebusu Kılıç Ali Bey'in, Reis Paşa Hazretleri Tarafından İrat Buyrulan Nutkun Neşri Hakkında Takrirleri (3. açılış yılı nutku)'nin (TBMM Z.C., C.18, D.1, İ.1, 1959: 18-19) Doğu ve Batı lisanlarına tercüme edilmesi kabul edilmiştir (TBMM Z.C., C.18, D.1, İ.1, 1959: 19).

9 Eylül 1338 (1922) Cumartesi günü, 1338 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu Lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası münasebetiyle Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi'nin oluşturulmasında amacın şunlar olduğu ifade edilmiştir; ülke içerisinde birlik olma ve bu hedefe doğru aynı ahenkde yürüyen, millî hisleri tam anlamıyla ortaya çıkaran ve artıran basının gelişmesine hizmet etmek, içte ve dışta millî propaganda ağırları meydana getirmek, dışarda milletin güzel sıfatlarını ve erdemlerini tanıtip ilmî ve edebî cereyanları takviye etmek, meşru amaçlara karşı millet ve devlet aleyhine yapılan propagandalara, yayılan iftiralara karşı koymak, kamuoyunu gelişmelerden, Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti'nin kararlarından ve icraatlarından günü gününe haberdar etmek (TBMM Z.C., C.22, D.1, İ.97, 1959: 573), içinde yaşanan asrın gerektirici sebeplerine uygun propaganda yöntemlerine başvurmak.

Ayrıca, yapılan mütalâa ve değerlendirmelerde; bilinçli milletlerin son zamanlarda propaganda denilen bu silaha oldukça önem verdikleri, propagandaya ayırdıkları payın bazı bakanlıkların bütçelerinden fazla olduğu ancak, kendilerinin bu hususa kayıtsız kaldıkları, tarihin kendilerini muhteşem bir medeniyetin rehberi olmaya ulaştırmakla beraber bu başarının icap ettirdiği vazifeleri de ifâyâ memur ettiği, kendilerini Batı'ya tanıtmaları ve Doğu'yla da aralarındaki münasebetlere muntazam bir şekil vermiş olmaları gerektiği ancak, tarihin omuzlarına yüklediği bu manevî vazifeleri tamamen ihmal etmiş buldukları, pek sıkıştıkları zamanlar bu ihmalin acılarını duyup biraz telaş gösterip nihayet tazyik geçince yine eski hâle döner oldukları belirtilmiştir.

Resim, sinema, tiyatro, musiki gibi önemli vasıtalar henüz dikkate alınmayarak, söz ve yazı ile yapılması mümkün olan bilgilendirme ve doğru yolu gösterme vazifelerine yönelik ortaya konulan projede içe ve dışa yönelik mütalâa ve tedbirler de şu şekilde beyan edilmiştir;

İçte kamuoyunu bilgilendirmek halka bilinçli bir vicdan telkin ederek ne olduğunu, nereden geldiğini, nereye gittiğini öğretecek ve çözüme kavuşturulması gereken bir problemi asrın gerekleri ile uyumlu aydınlatmaya yardımcı olacak ciddi, ağırbaşlı bir basının meydana gelmesi.

Dışarda istihbarat ve propaganda teşkilâtının Batı ve Doğu şeklinde iki kısma ayrılacağı, bu iki sahanın kendilerine karşı mahiyetleri itibarıyla tamamen zıt bir vaziyette oldukları, birisinin yabancılığına hatta ananevî husumetine karşılık, diğerinin kendilerine en samimi alışkanlık ve en derin dinî bağlar ile bağlı olduğu ancak, bir tarafın yabancılığı izaleye çalışıldığı gibi diğer tarafın da ilgi ve bağlılığını takviye için muntazam vasıtalara müracaat etmeleri gerektiği.

Batı'nın tarihi, geçim tarzı ananesi ve zihniyeti ile kendilerine yabancı olduğu, Batı'nın nesilden nesile intikal eden mücadele ve çekişme hatıraları ile dolu olmasından dolayı haklarında cömertçe icra edilen kötü propagandalara müsait bir zemin hazırladığı, aleyhlerinde düzülen bazen hiç bir aklüselimin kabul edemeyeceği iftira ve isnatların dahi Batı çevresinde kendilerini kabule hazır bir kamuoyu ve hissiyatı bulduğu, bunda iradelerinin dışında bulunan tarihin bir hissesinin olduğu, bin seneden beri İslâmiyetin savunucusu olan Türklerin, İslâm dünyasının muhabbet ve bağlılıklarını kazanmalarına karşılık, Hristiyan olan Batı dünyasının husumetini çektikleri, bu husumetin devamının kendileri için zararlarına olduğu, zira kendilerinin Batı'dan ayrı kalamayıp münasebette bulunmaya mecbur oldukları.

Dünyanın sıklet merkezinin Batıya intikal ettiği, dolayısıyla kendilerini Batıya tanıtmaları, Batı'nın haklarında yanlış olarak ortaya koyduğu fikirleri, hisleri düzeltmeleri gerektiği, dinlerinin ulviyetini, milletlerinin üstün niteliklerini, seciye ve ahlâkını, istidat ve kabiliyetini Batı kamuoyuna bildirmeleri, bizzat yabancılar arasında telkinlerde ve bilgilendirmelerde bulunmaları lâzım geldiği, Batı devlet ricalinden ve diplomatlarından hiç birinin kamuoyuna karşı yürüyemeyeceği, iftiralara ve isnatlara vaktinde karşılık verilmiş, kendileri tanıtılmış, Batı dünyasına seslerini duyurmak için kitaplar, risaleler yayınlamak ve konferanslar tertip ettirilmiş olunsaydı Batı'nın farklı katmanlarında pek çok taraftarlara sahip bulunulacağı. Dolayısıyla her ülkede hükümete muhalefet eden partilere bilgi yetiştirme, kamuoyunu kendi lehlerine döndürmek için vasıtalar belirleme önemli bir başarı sebebi olacağı.

Yalnız dışarda değil içeride de Türk milletinin kayda geçirdiği muazzam fedakârlıkların istiklâl ve şerefi yolunda gösterdiği eşsiz kahramanlıkların bilinmediği, Avrupa ve Amerika kamuoyunda yapılan aksi propagandalar etkisiyle (TBMM Z.C., C.22, D.1, İ.99, 1959: 576) bu mücadelenin oralarda hakiki mahiyetiyle tecelli etmediği, kendilerinin Avrupa ve Amerika hayatını takip etmeleri, oralarda cereyan eden siyasi, iktisadi, ticari ve fikri olaylar hakkında zamanında bilgi almaya muhtaç oldukları, dolayısıyla Avrupa ve Amerika'nın önemli noktalarında kendileriyle daima haber alışverişinde bulunacak ajanslar temini. Avrupa ajansları ve basınıyla sıkı bir ilişkinin kurulması, Avrupa ve Amerika basınında millî hayatı bilgilendirecek ve savunacak vasıtaların temini, aynı kıtalarda lehlerine konferanslar düzenlenmesi, Avrupa ve Amerika'ya heyetler gönderilmesi, İstanbul ve Avrupa'da yayılan yabancı gazetelerle bazı düşman grupların iftiralarına karşı gerekli müdafaalarda bulunulması, inkılâbın mahiyetini, millî istiklâl ve şeref yolunda girilen mücadelenin safhalarını göstermek için Ankara'da Fransızca haftalık bir gazete ile yabancı dillerde risaleler ve kitapların yayımlanması.

Sonuç

Millî Mücadele içerisinde aleyhte yapılan propaganda ve psikolojik savaşla güvenli olmayan bir ülke, anlamı kalmayan bir mücadele işlenmiş, Birinci Dünya Savaşı sonrası Türk halkı, birçok açıdan çöküntü içine düşmüş, bu durum onu gelecek endişesine yöneltmiştir. İtilaf devletleri tarafından işgal ve istilâ edilen Anadolu'nun önemli bir kısmında herhangi bir direnişle karşılaşmamak için istihbarat ve propaganda faaliyeti başlatılmış ancak, Anadolu halkı ülkesini ve namusunu muhafaza etmek amacıyla ülkenin muhtelif yerlerinde askerî ve silahlı direniş teşkilatları oluşturmuş, tertip edilen protestolar, mitingler ve kongrelerle, gerçekleşen haksız işgaller halka ve dünya kamuoyuna anlatılmaya gayret edilmiştir. Anadolu Ajansı faaliyete geçirilmiş, muhtelif gazeteler çıkarılmış, İstanbul Hükümeti tarafından yayımlanan fetvalar, Millî Mücadele'yi meşru gören müderris ve din adamlarının karşı fetvaları neticesinde atıl kalmış, mebuslardan oluşan heyetler, askerî moralinin yükseltilmesi ve mevcut durumu yerinde tetkik için cepheye gönderilmiş, ülkede fitne ve fesat çıkarıcı propagandalara yönelik "Encümeni İrşadiye" oluşturulmuştur.

TBMM, sözü edilen bu propaganda faaliyetlerini etkisiz kılmak ve halkın TBMM etrafında toplanmasını sağlamak için karşı bir propaganda içinde olmuş, saltanat ve hilafet makamına sadık kalınacağı, padişah ve halifenin esaretten kurtarılacağı, TBMM'yi oluşturan bütün üyelerin padişaha bağlı oldukları beyan edilmiştir. TBMM üyeleri, propagandanın önemini bilinci içerisinde ülkenin içinde bulunduğu, milletin karşı karşıya kaldığı varlık-yokluk mücadelesinde belirlenen düşünce ve amaç etrafında tutum ve davranışlar güdülemek ve yönlendirmek çabası içinde olmuştur. İslâm Âlemine hitaben bir beyanname yayınlamış beyanname; amaç ve ülkenin içinde bulunduğu durumu dile getirilmiş ve İngilizlerin Müslümanları birbirlerine boğazlatmak istedikleri, denilenlere inanılmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Basında, mevcut durum ve İngilizlerin tutumu hakkında bilgiler verilmiş, TBMM'de alınan kararlar, yayımlanan bildirimlerin suretleri, mitingler ve protesto telgrafları yayımlanmıştır. Avrupa'da kamuoyu oluşturmak adına yabancı basında Türkiye ve Millî Mücadele ile ilgili yazılar yayımlanması da ihmal edilmemiş, halkın azim ve iradesinin yeniden elde edilmesine yönelik Dâhiliye Vekâletine bağlı Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü'nün kurulması kabul edilmiştir.

TBMM üyeleri tarafından düşmanın kendilerine karşı yönelttiği silahlardan biri ve belki de en önemlisinin propaganda olduğuna vurgu yapılmış, ülkenin İstanbul'dan ve Avrupa'dan yönlendirilen muhtelif cereyanlara sahne olduğu, onlara karşı kendilerini savunma vaziyeti almaya mecbur oldukları, bu vaziyetin ancak propaganda oluşturulması ile temin edilebileceği, millete ait hakların ve tarihin savunulması hususunda girilen mücadelenin büyüklük ve yüceliğini takdir etmeyecek bir İslâm ve Türk'ün göz önüne getirilemeyeceğine vurgu yapılarak, istihbarat ve doğru yolu göstermenin önemi belirtilmiştir. Avrupa'ya yönelik bir şefkatin çekici geleceğine inanmanın anlamsız olduğuna değinilmiştir.

TBMM üyeleri, özeleştiri yapmaktan da geri durmamış, propaganda hususuna kayıtsız kaldıklarını söyleyip, pek sıkıştıkları zamanlar bu ihmalin acılarını duyup biraz telaş gösterip nihayet tazyik geçince kendilerinin yine eski hâle döner olduklarına dikkat çekilmiştir.

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi'nin oluşturulması ile millî hisleri tam anlamıyla ortaya çıkararak ve artıran basının gelişmesine hizmet edileceği, millî propaganda ağları meydana getirileceği, milletin erdemlerinin tanıtılıp ilmi ve edebî cereyanların takviye edileceği, millet ve devlet aleyhine yapılan propagandalara, yayılan iftiralara karşı koyulacağı, kamuoyunun gelişmelerden haberdar edileceği, içinde bulunulan zamanın gerektirdiği propaganda yöntemlerine başvurulacağı bildirilmiştir.

Resim, sinema, tiyatro, musiki gibi önemli vasıtalar henüz dikkate alınmayarak, söz ve yazı ile yapılması mümkün olan bilgilendirme ve doğru yolu gösterme vazifeleri; içte kamuoyunun bilgilendirilmesi, halka bilinçli bir vicdan telkin edilmesi ve bu bağlamda ciddi bir basının meydana gelmesi gerektiği, dışarda istihbarat ve propaganda teşkilâtının Batı ve Doğu şeklinde iki kısma ayrılacağı, Batı'nın hatta ananevi husumetine karşılık, Doğu'nun kendilerine derin dinî bağlar ile bağlı olduğu ancak, bir tarafın yabancılığı izaleye çalışıldığı gibi diğer tarafın da ilgi ve bağlılığını takviye için muntazam vasıtalara müracaat etmeleri lâzım geldiği, dolayısıyla kendilerini Batıya tanıtmaları, Batı'nın haklarında yanlış olarak ortaya koyduğu fikirleri, hisleri düzeltmeleri, dinlerinin ulviyetini, milletlerinin üstün niteliklerini, seciye ve ahlâkını, istidat ve kabiliyetini Batı kamuoyuna bildirmeleri gerektiği, Batı dünyasına seslerini duyurmak için kitaplar, risaleler yayınlamak ve konferanslar tertip ettirilmesi, Avrupa ve Amerika hayatının takip edilmesi, oralarda cereyan eden siyasi, iktisadi, ticarî ve fikrî olaylar hakkında zamanında bilgi almaya muhtaç oldukları, daima haber alışverişinde bulunacak ajanslar temini. Avrupa ve Amerika'ya heyetler gönderilmesi, İstanbul ve Avrupa'da yayılan yabancı gazetelerle bazı düşman grupların iftiralarına karşı gerekli müdafaalarda bulunulması, inkılâbın mahiyetini, millî istiklâl ve şeref yolunda girilen mücadelenin safhalarını göstermek için Ankara'da Fransızca haftalık bir gazete ile yabancı dillerde risaleler ve kitapların yayınlanması şeklinde ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- ABALIOĞLU, Yunus Nadi (1955). *Birinci Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı ve İsyanlar*, İstanbul: Sel Yayınları.
- AKBULUT, D. Ali (2002). "Sivas Kongresi'nin Gündemi", *Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu (2-4 Eylül 2002)*, Atatürk Araştırma Merkezi, s.125-130
- AVŞAR, Servet (2010). *Milli Mücadelede Propaganda Faaliyetleri (1918-1923)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDIN, Mesut (2002). "Yeni Türk Devleti ve Misâk-ı Milli", *Türkler*, C. 16, (Ed., Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yay., s.57-70.
- AYDIN, Nurhan (2008). "İstiklâl Savaşında Atatürk'ün Stratejisi", *İlk Adımdan Cumhuriyet'e Giden Yolda Milli Mücadele*, Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, Mavi Yayıncılık, s. 297-301
- BEKTAŞ, Arsev (2002). *Siyasal Propaganda Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki Uygulamaları*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- BIYIKLIOĞLU, Tevfik (1960). "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Hukukî Statüsü ve İhtilâlcî Karakteri", *Belleten*, C. XXIV, S. 96 (Ekim 1960'dan ayrı basım), TTK Basımevi, s.637-663.
- ÇOKER, Fahri (1994). *Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)*, C. I, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- ÇOLAK, İsmail (2008). *Kurtuluş Savaşı'nın Eğitim Ordusu Kuva-yı İlmiye*, İstanbul: Nesil Yayınevi.
- DEMİRAL, Ahmet (2007). *Birinci Meclis'te Muhalefet (İkinci Grup)*, İstanbul: İletişim Yay.
- DOMENACH, J. Marie (2003). *Politika ve Propaganda*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- EREN, Hasan - GÖZAYDIN Nevzat (1988). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, C.II Ankara: TDK Yayınları.
- GİRİTLİ, İsmet (2002). "Sivas Kongresinin Milli Mücadeledeki Yeri ve Önemi", *Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu (2-4 Eylül 2002)*, Atatürk Araştırma Merkezi.
- GÜNDOĞDU, Abdullah (2008). "Milli Mücadele Stratejisi", *İlk Adımdan Cumhuriyet'e Giden Yolda Milli Mücadele*, Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, Mavi Yayıncılık.
- KANSU, M. Müfit (1997). *Erzurum'dan Ölümlüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C.1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KARATAŞ, İbrahim (2008). *İletişim Anlamında Psikolojik Savaş ve Propaganda*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KESİMLİ, Hulûsi (1961). *Psikolojik Harb*, İstanbul: 197, 198 Sayılı Ordu Dergisi Eki., Askerî Basımevi.
- KILIÇ ALİ (1955). *Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor*, İstanbul: Sel Yayınları.
- KISIKLI, Emine (1987). Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele Başlangıcındaki Kamuoyu Oluşturma Faaliyetleri, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- KONGAR, Emre (2008). *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KUMKALE, T. Tamer (2007). *Psikolojik Savaş Küresel İşgal*, İstanbul: Pegasus Yayınları.
- KÜÇÜKOĞLU, Bayram (2006). *Milli Mücadeleden Günümüze Silahsız Terör Propaganda*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- ÖZCAN, Azmi (2008). "Milli Mücadelede Giden Yolda İslam Dünyası", *İlk Adımdan Cumhuriyet'e Giden Yolda Milli Mücadele*, Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, Mavi Yayıncılık, s. 517-525.
- ÖZGİŞİ, Tunca (2013) "Bir Siyasi İmge Olarak Çocuk ve Savaşlar: 1. Dünya Savaşı Örneği", *Turkish Studies*, Volume 8, s. 293-312.
- ÖZKAYA, Yücel (1990). "Ulusal Bağımsızlık Savaşında Anadolu'nun ve Kamu Oyunun Durumu", *AÜTİTE Atatürk Yolu Dergisi*, C. 2, S. 5, s. 151-165.
- ÖZSOY, Osman (1998). *Geçmişten Günümüze Yöntem ve Uygulamalarıyla Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, İstanbul: Alfa Yayınevi.
- SARIKOYUNCU, Ali (2002). *Atatürk Din ve Din Adamları*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- SELEK Sabahattin (2000). *Anadolu İhtilâli*, C. 1, İstanbul: Kastaş Yayınları.
- (2002). *Millî Mücadele (Ulusal Kurtuluş Savaşı)*, II, İstanbul: Örgün Yayınevi.
- ŞAHİN, Gürsoy (2010). "Kocatepe Ruhü", "Büyük Zaferin Kazanılmasındaki Psikolojik Faktörler", *Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan*, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.

- ŞAHİN, Hülya (2003). *Millî Mücadele'de Beyannameler ile Psikolojik Harp (ATASE Arşivi Belgelerine Göre)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A. Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- ŞAHİNGÖZ, Mehmet (2002). "Millî Mücadele'de Protesto ve Mitingler", *Türkler*, C.XV, Yeni Türkiye Yayınları, s. 726-742.
- TANFER, Vehbi (2002). "Kurtuluş Savaşında Atatürk ve Sivas", *Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu (2-4 Eylül 2002)*, Atatürk Araştırma Merkezi.
- TARHAN, Nevzat, (2003). *Psikolojik Savaş (Gri Propaganda)* İstanbul: Timaş Yayınları.
- TBMM Gizli Zabıt Ceridesi, C.2, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1958). C. 11, Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1981). C. 2, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1959). C. 22, Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1981). C. 3, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1981). C. 4, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1981). C. 5, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1959). C.1, Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1959). C.12, Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1958). C.15, Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1959). C.18, Ankara: TBMM Matbaası.
- TEVETOĞLU, Fethi (1991). *Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*, Ankara: TTK Basımevi.
- TURAN, Şerafettin (1992). *Türk Devrim Tarihi Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*, C. 2, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi*, C. II, Kısım, II (1966), Ankara: Gnkur. Bşk.lığı, Harp Tarihi Dairesi Yayını.
- VELİDEDEOĞLU, H. Veldet (1990). *İlk Meclis ve Millî Mücadele'de Anadolu*, İstanbul: Çağdaş Yay.
- YURTSEVER, Serdar (2008). *Millî Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri, Örnek Olay İncelemeleri (1919-1922)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.